

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБИНСЬКОГО
ІНСТИТУТ ПЕДАГОГІКИ, ПСИХОЛОГІЇ І МИСТЕЦТВ
КАФЕДРА ХОРОВОГО МИСТЕЦТВА ТА МЕТОДИКИ МУЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

ДИПЛОМНА РОБОТА

на тему:

«РОЗВИТОК МУЗИЧНИХ ЗДІБНОСТЕЙ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ІГРОВИХ ХУДОЖНЬО- ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ»

Студентки 2 _MP курсу
Галузі знань 0202 Мистецтво
Напряму підготовки: 6.020204
«Музичне мистецтво*»
Шигиди І.С.

Науковий керівник: **канд. пед. наук,
доц. Кравцова Н.Є.**

Розширена шкала _____

Кількість балів _____ Оцінка ECTS _____

Голова комісії _____
(підпис) (ініціали, прізвище)

Члени комісії _____
(підпис) (ініціали, прізвище)

_____
(підпис) (ініціали, прізвище)

_____
(підпис) (ініціали, прізвище)

м. Вінниця – 2016 рік

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ I. РОЗВИТОК МУЗИЧНИХ ЗДІБНОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА	7
1.1 Природа й особливості музичних здібностей	7
1.2 Молодший школяр як суб'єкт загальної музичної освіти	13
1.3. Роль ігрових художньо-педагогічних технологій в музичному розвитку молодших школярів	22
Висновки до першого розділу	37
РОЗДІЛ II. ДОСЛІДНО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА РОБОТА З РОЗВИТКУ МУЗИЧНИХ ЗДІБНОСТЕЙ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ІГРОВИХ ХУДОЖНЬО-ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ	38
2.1. Діагностика рівнів сформованості музичних здібностей у молодших школярів	38
2.2. Методика розвитку музичних здібностей у молодших школярів на уроках музичного мистецтва засобами ігрових художньо-педагогічних технологій	45
Висновки до другого розділу	58
ВИСНОВКИ	59
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	61
ДОДАТКИ	68

ВСТУП

«Через казку, фантазію, гру, через
неповторну дитячу творчість –
правильна дорога до серця дитини»

В. Сухомлинський

Естетичне виховання школярів як засіб формування духовності людини, морально-естетичних норм, має зайняти провідне місце в системі навчально-виховного процесу в загальноосвітній школі в умовах відродження національної культури, побудови національної школи, оновлення суспільства, підйому національної самосвідомості. Література, образотворче та музичне мистецтво – предмети естетичного циклу і завдання, поставлені перед ними – складна, але важлива справа. І.В.Гете писав, що нота по праву має зайняти таке ж місце в навчанні, як літера і цифра, оскільки літера є засобом спілкування, цифра потрібна для мислення, а нота необхідна для Серця, для духовного збагачення особистості, без якого розвиток не може бути повноцінним.

Важливу роль у системі художньо-естетичного виховання школярів, як зазначено в «Концепції естетичного виховання учнівської молоді в умовах відродження національної культури» відіграє музика як засіб розвитку емоційної та інтелектуальної сфери дитини, її музичних та творчих здібностей. Вона здатна цілісно впливати на особистість і гармонізувати процес її розвитку, стимулювати художньо-образне мислення.

Метою загальної музичної освіти в загальноосвітній школі є особистісний розвиток учня і збагачення його естетичного досвіду під час сприймання та інтерпретації творів музичного мистецтва і музично-практичної діяльності, а також формування ціннісних орієнтацій, потреби в творчій самореалізації та духовно-естетичного самовдосконалення.

Сьогодення зумовило появу багатьох проблем у методиці викладання музичного мистецтва в загальноосвітніх навчальних закладах. Але вдосконалення методики проведення уроків – основної форми музичного

виховання школярів – було й залишається головним завданням методики масового музичного виховання.

Серед предметів художнього циклу, що мають бути опановані учнями початкових класів, важливе місце посідає музика – один з «найлюдяніших» видів мистецтва, результатом впливу якого є гармонізація глибинних процесів емоційної та інтелектуальної сфери особистості дитини. Музичне мистецтво сприяє розвитку не лише музично-творчих здібностей молодших школярів, музика формує духовний світ дитини.ю її морально-естетичні ідеали, естетичні смаки та потреби, викликає до життя величезні духовні сили [67, с.3].

Усе починається з уроку й усе до нього повертається. Навколо уроку виникає найбільше суперечок, роздумів. Яким він має бути сьогодні: за формою, змістом? Як зробити урок музичного мистецтва цілісним, де учні відкриватимуть для себе нові грані музики як єдиного цілого? Які види діяльності застосовувати?

Естетико-виховний вплив мистецтва на школярів здійснюється через унікальний провідник – особистісну духовну культуру педагога, яка проявляється у його світоглядних та естетичних ідеалах, художніх орієнтаціях і оцінках, від яких залежить інтенсивність духовного спілкування вчителя з учнями.

Учитель постає на уроці своєрідним майстром, який своїми знаннями, смаками, душею та серцем, словом та діями плекає майбутніх творців.

До основних видів музичної діяльності учнів початкових класів на уроці музичного мистецтва слід віднести: сприймання (слухання) музичних творів, вокально-хорову діяльність, музично-пластичну діяльність, гру на дитячих музичних інструментах та вивчення музичної грамоти. Чим різноманітніша музична діяльність на уроці, тим більш успішно здійснюється музичний розвиток молодших школярів, розширюється їхній музичний досвід, формується уявлення про основні закономірності музичного мистецтва.

До ефективних інструментів навчання та виховання, що привертають увагу фахівців, належать інтерактивні ігрові технології, зокрема - музичні ігри. Численні дослідники наголошують, що завдяки ігровим формам пізнання дійсності діти з легкістю опановують суспільний досвід, набувають і закріплюють комплекси знань, умінь і навичок, розвивають свій потенціал.

Активізувати музичну діяльність дітей, зацікавити музично-теоретичним матеріалом, естетично та морально забарвити процес навчання допоможе вчителю включення в урок музичного мистецтва ігрових художньо-педагогічних технологій, оскільки гра залишається тим незамінним видом активної діяльності, який збагачує інтелект, емоції, душу дитини, спонукає її до оволодіння новими знаннями, дає можливість творчості і самовираження [67, с. 4].

Гра і життя утворюють своєрідний єдиний і нерозривний ланцюжок, гра моделює дійсність й окреслює конкретний її фрагмент. Вона дисциплінує і вивільняє, навчає і розвиває, виховує, стимулює і надихає. Гра руйнує стереотипне, стандартне, рутинне, бо містить динамічний процес, рух, експеримент, що веде до нового продукту. Природа художньої творчості, зокрема музичної, близька природі гри. Відомий нідерландський філософ і дослідник культури Йохан Хьюйзінга стверджував, що в основі будь-якої музичної діяльності лежить гра.

Якщо в навчанні відчуття невідомого іноді лякає учнів, то у грі людина сміливо йде на зустріч невідомому. Безперечна цінність гри полягає у ціннісному ставленні до неї як до виду діяльності, як до фундатора культури.

Людством напрацьовано достатню кількість наукових праць, практичних матеріалів та досліджень (у тому числі й вітчизняних учених та педагогів), в яких із різних позицій розкривається психологічна, культурологічна та філософська сутність гри, методика організації та проведення ігор. Досліджено виховні, навчальні та розважальні функції гри, компенсаторні можливості її в регенерації духовних і життєвих сил людини. Разом з тим, існує необхідність ширшого теоретичного обґрунтування, яке б

доводило методичну доцільність використання ігрових художньо-педагогічних технологій у музичній освіті молодших школярів, що забезпечувало б ефективність музичного виховання у процесі опанування ними шкільного курсу з музичного мистецтва.

Враховуючи актуальність даної проблеми, ми обрали тему нашого дослідження: «Розвиток музичних здібностей у молодших школярів засобами ігрових художньо-педагогічних технологій».

Об'єкт дослідження – процес розвитку музичних здібностей у молодших школярів на уроках музичного мистецтва.

Предмет дослідження – ігрові художньо-педагогічні технології як засіб розвитку музичних здібностей у молодших школярів на уроках музичного мистецтва.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити доцільність використання ігрових художньо-педагогічних технологій у процесі розвитку музичних здібностей у молодших школярів на уроках музичного мистецтва.

Завдання дослідження:

- здійснити історико-теоретичний аналіз проблеми природи і особливостей музичних здібностей у зарубіжній і вітчизняній педагогіці;
- зробити аналіз специфіки та структурних складових музичності;
- розкрити особливості музичного розвитку молодшого школяра як суб'єкта загальної музичної освіти;
- розкрити сутність ігрових художньо-педагогічних технологій;
- обґрунтувати та експериментально перевірити доцільність застосування ігрових художньо-педагогічних технологій у процесі розвитку музичних здібностей у молодших школярів на уроках музичного мистецтва.

Методи дослідження: аналіз наукової та методичної літератури з досліджуваної проблеми, вивчення передового педагогічного досвіду, спостереження, ігрові методи навчання; педагогічний експеримент.

Структура роботи. Дипломна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Амлінська Р. Музичні ігри / Р. С. Амлінська. - К.: Музична Україна. - 1981. - 60 с.
2. Анисимов В. Диагностика музыкальных способностей / В. Анисимов. - М.- 2004.
3. Банько Н. Развиваем творческое мышление младших школьников / Н. Банько // Педагогічна скарбниця Донеччини. - 2008. - № 2. - С. 4 - 7.
4. Барабаш О. Музичні заняття «Нотний візок» / О. Барабаш // Музичний керівник. - 2012. - № 3. - С. 30 - 34. - Додаток: «Завітав у гості бубон»: конспект музичного заняття з циклу занять «Нотний візок» для дітей середнього дошкільного віку.
5. Барко В. Як визначити творчі здібності дитини? / В. Барко, А. Тютюнников. - К. - 2010. - 79 с.
6. Беземчук Л. Творчий розвиток школярів засобами музичного мистецтва / Л. Беземчук // Мистецтво та освіта. - 2005.- №1.- С. 43 - 48.
7. Бордунова Н. Зачаровані слова: (музично-дидактична гра) / Н. Ю. Бордунова // Мистецтво в школі (Музика. Образотворче мистецтво. Художня культура). - 2013. - № 6. - 23 с.
8. Бриль Г. Музично-естетичне виховання молодших школярів засобами творчих ігор / Г. К. Бриль // Наука і освіта. - 2012. - № 1. - С. 96 - 99.
9. Букресва Г. Методика роботи з музично-дидактичними іграми / Г. Букресва // Мистецтво та освіта. - 2011. - № 4. - С. 41 - 46.
10. Букресва Д. Види діяльності на уроці музичного мистецтва: [в початкових класах загальноосвітньої школи] / Д. Букресва // Музичний керівник. - 2013. - № 2. - С. 7 - 13.
11. Ветлугина Н. Теория и методика музыкального воспитания в детском саду: учеб. пособие для студентов пед. ин-тов / Н. А. Ветлугина, А. В. Кенеман. - М. : Просвещение. - 1983. - 276 с.
12. Выготский Л. Воображение и творчество в детском возрасте /Л. Выготский. - М.: Смысл-Эксмо. - 2003. - С. 235 - 326;

13. Выготский Л. Воображение и творчество в детском возрасте. Психологический очерк: Кн. для учителя / Л.С. Выготский. – 3-е издание. – М.: Просвещение.- 1991. - 93 с.
14. Выготский Л. Воображение и творчество в детском возрасте: Психологический очерк/ Л.Выготский. – М.: Просвещение. - 1991. - 93 с.
15. Гергель Є. Вікова динаміка розвитку креативних здібностей // Наукові записки Інституту психології ім. Г.Костюка АПН України / За ред. академіка С. Максименка. - К.: Главник, 2005. - Вип. 26: У 4 томах. - Т. 1. - С. 342 - 349.
16. Гоголь Н. Пізнавальна діяльність школярів на уроках музики / Н. В. Гоголь // Початкова школа. - 1999. - № 10. - С. 25 - 28.
17. Гончаренко М. Формування творчої активності на уроках музичного мистецтва / М. М. Гончаренко // Мистецтво в школі. - 2013. - № 2. - С . 6 - 8.
18. Горбенко Н. Музичні ігри на уроці музичного мистецтва / Н. Горбенко // Музичний керівник. - 2012. - № 12. - С. 11 - 14.
19. Дверій Р. Музично-дидактичні ігри / Р. Дверій // Мистецтво та освіта. – 2007 / № 1, 2.
20. Дорошенко Т. Розвиток творчих здібностей на уроках музики / Т. Дорошенко // Початкова школа. - 2007.- №4. - С. 34 - 37.
21. Дуткевич Т. Дитяча психологія / Т. Дуткевич: Навч. посіб. – К.: Центр учбової літератури, 2012. - 424 с.
22. Єрохіна А. Дидактична гра як засіб активізації навчання на уроках музики / Єрохіна А. // Початкова школа. - 1997. - № 4. - С. 41 - 42.
23. Жорняк Б. Дидактична гра як засіб організації музично-творчої діяльності молодших школярів / Б. Жорняк // Нова педагогічна думка. - 2011. - № 4. - С. 179-182.
24. Зими́на А. Основы музыкального воспитания и развития детей младшего возраста / А. Зими́на. – М. - 2000.

25. Іваненко Л. Підготовка, організація та проведення виховних заходів, виховних справ та ігор: Методичний посібник / Л. Іваненко. - Вінниця, 2013. - 184 с.
26. Кабалевський Д. Про трьох китів та про інші цікаві речі/ Д. Б. Кабалевський. - К. : Муз. Україна. - 1973. - 190 с.
27. Казанцева І. Дидактичні ігри в системі особистісно орієнтованого навчання школярів / І. П. Казанцева // Проблема імітаційно-ігрового підходу до організації навчального процесу у вищій школі: Зб.наукових праць. - Кривий Ріг: КДПУ. - 2001. - 105 с.
28. Карук Г. Роль музично-дидактичних ігор в активізації діяльності учнів на уроках музики в початкових класах / Карук Г. // Молодь, освіта, наука, культура і національна свідомість: Зб. матеріалів Міжнар. студ. наук.-практ. конф. - К. - 1999. - С. 68-70.
29. Клименко В. Психологія творчості / В.Клименко. - К.: Центр навчальної літератури. - 2006. - 480 с.
30. Костюк Г. Здібності та їх розвиток у дітей / Г. Костюк. - К. ,1979.– 80 с.
31. Костюк О. Сприймання музики і художня культура слухача / О. Костюк. - К. : Наукова думка, 1965. - 123 с.
32. Кушка Я. Методика музичного виховання дітей / Я. Кушка: Навчальний посібник. - Вінниця. - «Нова книга». - 2007. - 216 с.
33. Літвінова О. Система музичного виховання молодших школярів / О. К. Літвінова // Мистецтво в школі (Музика. Образотворче мистецтво. Художня культура). - 2012. - № 6. - С. 16/1-16/8.
34. Масол Л. Методика навчання мистецтва у початковій школі / Л. Масол. – Харків: Ранок. Веста. - 2066. - 256 с.
35. Масол Л., Очаковська Ю. Музика: Методичний посібник для вчителів / Л. Масол, Ю. Очаковська. - Харків. - 2005. – 78 с.
36. Михайлова М. Развитие музыкальных способностей детей / М. Михайлова. - М. - 2005.

37. Мілюкова Н. П. Нетрадиційні уроки музичного мистецтва / Н. П. Мілюкова // Мистецтво в школі (Музика. Образотворче мистецтво. Художня культура). - 2013. - № 5. - 2 с.
38. Музика // Програми для середньої загальноосвітньої школи: 1-2 класи. - К.: Початкова школа. - 2001. - С. 225 - 251.
39. Музика: Програми та поурочні методичні розробки для 1-2 класів загальноосвітніх шкіл. - Тернопіль: Навчальна книга. – Богдан. - 2001. - 56 с.
40. Навчальні програми для 4-річної початкової школи: Музика: 1-2 класи // Початкова школа. - 2001. - № 8. - С. 49 - 56.
41. Науменко С. Основи вікової музичної психології / С. Науменко . – Київ. – 1995. - С. – 21 – 97
42. Національна доктрина розвитку освіти України у ХХІ столітті // "Освіта України". - № 29 . - С. 4 - 6.
43. Непомнящая Н. Целостно-личностный подход к изучению человека /Н.Непомнящая // Вопросы психологии 2005. - № 1 С. 116—124.
44. Пантюх О. У королівстві гри: (захід для учнів 3-4-х класів) / О. І. Пантюх // Мистецтво в школі (Музика. Образотворче мистецтво. Художня культура). - 2012. - № 6. - С. 20 - 21.
45. Пашкевич О. Дидактична гра на уроці музичного мистецтва / О. А. Пашкевич // Мистецтво в школі (Музика. Образотворче мистецтво. Художня культура). - 2012. - № 2. - С. 16/1-16/5.
46. Печерська Е. Уроки музики в початкових класах / Е. П. Печерська. – К.: Либідь. - 2001. – С. 147–149.
47. Пилипчак М. Граємося разом / М. Пилипчак // Мистецтво та освіта. - 2012. - № 1. - С. 49-53.
48. Поплавська Ю. Музично-дидактичні ігри на уроці музики в початковій школі / Ю. Поплавська // Організація дитячої ігрової діяльності в контексті наступності дошкільної та початкової освіти: Навчально-методичний посібник / М-во освіти і науки України: Слово. - 2010. - С. 301-310.

49. Поплавська Ю. Музично-дидактичні ігри в початковій школі: Навчально-методичний посібник/ Ю. Поплавська. – Вінниця. - 2002. - 68 с.
50. Протас П. Використання музично-дидактичних ігор на уроках музики в початкових класах / П. П. Протас. – Глухів. - 1994. - 13 с.
51. Равлюк Т. Діагностика та раннє виявлення творчих здібностей учнів / Т.Равлюк // Вісник Львівського ун-ту. Серія педагогічна. - 2005. - Вип. 20. - С. 112 - 118.
52. Разборщук К. Грати в музику і гратися музикою, або навчання за методом Тетяни Тютюннікової: [для дошкільників та молодших школярів] / К. Разборщук // Музичний керівник. - 2012. - № 4. - С. 17 - 24.
53. Разборщук К. Ознайомлення дітей з музичною культурою Середньовіччя через рольові перевтілення: [цикл музичних ігор та заходів] / К. Разборщук // Музичний керівник. - 2012. - № 2. - С. 25 - 30.
54. Римар Л. Музично-дидактичні ігри на уроках музичного мистецтва: [з описом конкретних ігор] / Л. А. Римар // Мистецтво в школі (Музика. Образотворче мистецтво. Художня культура). - 2013. - № 5. - С. 32 - 37.
55. Рогозина В. Педагогические условия развития творческих способностей на уроке/В.Рогозина // Воспитание школьников. - 2007. - №4. - С. 28 - 30.
56. Роджерс Н. Творчество как усиление себя / Н. Роджерс // Вопросы психологии. - 2010. - №1. - С. 164 - 168.
57. Ростовський О. Методика викладання музики в основній школі / О. Ростовський: Навч.-метод. посіб. - Т. : Навчальна книга- Богдан. - 2000. - 272 с.
58. Ростовський О. Музика. Програми і поурочні методичні розробки для 5-8 класів / О. Ростовський. - Тернопіль: Богдан, 2000. - 96 с.
59. Савченко О. Я. Навчання і виховання учнів 1 класу / О.Я. Савченко: метод. посібник для вчителів. - К.: Початкова школа. - 2002. - 464 с.
60. Савченко О. Я. Навчання і виховання учнів 2 класу / О.Я. Савченко: метод. посібник для вчителів. - К.: Початкова школа. - 2003. - 608 с.

61. Стецюк К. Деякі аспекти підготовки фахівців з розвитку музичної творчості учнів / К. Стецюк // Новий колегіум. - 2004. - №1-2. - С. 52 - 56.
62. Стецюк К. Особливості навчально-виховного процесу в школах з розвитку музично-творчих здібностей / К. Стецюк // Музичне і театральне мистецтво України у дослідженнях молодих мистецтвознавців: Матеріали Всеукраїнської науково-творчої конференції студентів та аспірантів, 16-17 березня 2004 року / Відп. ред. Г.Я. Ботунова. - Х.: ХДУМ. - 2004. - 94 с. - С. 73 - 75.
63. Стецюк К. Чинники впливу на розвиток музично-творчих здібностей учнів мистецьких шкіл / К. Стецюк // Освіта Донбасу. - 2003. - № 5-6. С. 43 - 48.
64. Сухомлинський В. Вибрані твори: В 5-ти т. / В.Сухомлинський. - К., 1977. - Т.3. - 95 с.
65. Тарасова К. Детское творчество / К. Тарасова. - М., 2011.
66. Теплов Б. Психология музыкальных способностей / Б. Теплов. - М. - Л.: АПН РСФСР. - 1947. - 335 с.
67. Торопова А. Музыкальная психология и психология музыкального образования / А. Торопова: Учебное пособие. - Учебно-методический издательский центр «ГРАФ-ПРЕСС». - 2008. - 200 с.
68. Ходонович Л. Ребенок. Игра. Творчество / Л.Ходонович. - Мн. - 2004. - 98 с.
69. Черепковська Н. Виявлення та стимуляція розвитку творчого потенціалу дітей / Н. Черепковська // Обдарована дитина. - 2006. - №1. - С. 18 - 21.
70. Чернишова Д. Організація роботи з обдарованими учнями / Д. Чернишова // Обдарована дитина. - 2009. - №7. - С. 4 - 7.
71. Чурікова О. Виховання вокально-інтонаційної культури молодших школярів в процесі хорового співу / О. Чурікова // Формування духовної культури учнівської молоді засобами мистецтва: Науковий збірник. - Вип.11 / за заг.ред. Шевченко Г.П. - Луганськ: ЛДПУ. - 2000. - С.90 - 91.

72. Шевчук А. Сучасні підходи до організації музичної діяльності дітей: методичні рекомендації / А. Шевчук // Дошкільне виховання. - 2000. - №2. - С. 6 - 8
73. Шестопалова Л. Дозвілля школярів, ігрові програми / Л. Шестопалова. - Київ. - 2004.
74. Шуть М. Майстерня проведення гри / М. Шуть. – К.: Шкільний світ. - 2007. – 127 с.
75. Шуть М. Музична гра в сучасному художньо-естетичному процесі / М. Шуть // Музичний керівник. - 2013. - № 4. - С. 11 - 18.
76. Шуть М. Школа ігромайстерності / М. Шуть. – Київ – Видавничий дім «Шкільний світ». - 2006. - 127 с.